



CAAT

PŘEHLEDOVÉ STUDIE 07/12

BIOGRAFICKÁ METODA V ANTROPOLOGII
MICHAL SVOBODA

CENTRUM APLIKOVANÉ ANTROPOLOGIE A TERÉNNÍHO VÝZKUMU (CAAT)
KATEDRA ANTROPOLOGICKÝCH A HISTORICKÝCH VĚD FF ZČU

WWW.CAAT.CZ



Biografická metoda v antropologii

Michal Svoboda

Přehledové studie 07/12

Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT)

Katedra antropologických a historických věd FF ZČU

www.caat.cz

© CAAT 2007

1. Úvod

Patří-li mezi základní pilíře současné sociální a kulturní antropologie interdisciplinarita, je historiografie oborem, se kterým ji pojí (či může pojít) podstatný průnik. Historikové (jako Le Goff, Medick, Ginzburg, Burke a jiní) svým dílem prokázali, že moderní historie se již stěží obejde bez poznatků a metodologických postupů takových disciplín jako etnologie či sociokulturní antropologie. Tatáž symbióza je zřetelná i opačným směrem.

Definujeme-li předběžně historiografii jako vědu zabývající se interpretací minulosti (srov. Jenkins 2006: 7) a sociokulturní antropologii (resp. etnologii) jako disciplínu, jejímž cílem je interpretace chování/jednání živých lidí, narážíme na oblast, kde se tato vědní odvětví nutně stýkají: historie žijících lidí. Historiografie, jejíž hlavní metodologickou orientací je analýza dokumentů archivního charakteru, jakož i klasická etnologie, která se zabývá především synchronním studiem současných společenských celků, nenabízejí dostatečné teoretické a metodologické zázemí pro studium minulosti žijících lidí. Jednoduše řečeno, historiografie nepracuje s žijícími lidmi a etnologie nestuduje minulost.

Biografický přístup překlenuje tyto dvě disciplíny v tom smyslu, že jeho primárními subjekty jsou živí lidé a jeho primárním zájmem je jimi vnímaná a interpretovaná minulost. „Biografický přístup objevuje ty, kteří by jinak zůstali němými a nevědomými objekty historie, dává jim šanci stát se subjekty, kteří si čtou v knize svého osudu s otevřenými očima“ (Poitevin 1989: 175). Velmi zjednodušeně řečeno, nejde o nic jiného, než že etnolog (antropolog), který je (z podstaty své disciplíny) navyklý pracovat se živými lidmi (které od této chvíle budeme nazývat informátory), a zároveň je vybaven znalostmi (jak metodologickými, tak i faktografickými) moderní historiografie, dotazuje subjekty svého výzkumu na jejich minulost. Badatel se tak v jistém smyslu chová jako zvědavý vnouček, dotazující svého dědečka například na druhou světovou válku. Je totiž nadmíru jasné, že dědeček (bude-li se držet vlastní zkušenosti) bude vyprávět příběh radikálně odlišný tomu, který si vnouček přečte v učebnici dějepisu. A pokud vnouček tuto učebnici již četl, může se na jednotlivé body dědečka dotazovat (například na atentát na Heidricha), přičemž dědeček povídá, co v dané době dělal on a jak jej ona událost ovlivnila. Právě o tohle jde v biografickém přístupu v antropologii. „Biografická metoda je založena na životních příbězích a vychází z vyprávění člověka o svém životě a jeho podstatných částech“ (Bertaux-Kohli 1984: 216).

Na první pohled vypadá vše jednoduše. Nicméně, biografický přístup v antropologii (na rozdíl od vnoučka) používá ustálenou a propracovanou škálu metodologických postupů, ale i specifická teoretická východiska.

2. Co je biografie?

Otázku, co vlastně je biografie, bude nutné zodpovědět ještě dříve, než se dostaneme k metodologii samotné. Biografií budeme nadále rozumět písemnou formou zachycenou či orálně vyprávěnou minulost konkrétního individua, čili životní příběh jedince sepsaný/vyprávěný buď jím samotným, nebo i jinou osobou (biografie tedy může být něčí vyprávění o někom jiném – v našem potenciálním příkladě by dědeček vyprávěl vnoučkovi o životě babičky, nehledě na to, jakým způsobem s ním byl seznámen). Zde ale narážíme na problém definice biografie versus autobiografie. Konopásek (1994) navrhuje používání termínu auto/biografie, neboť jednak každé vyprávění o vlastní osobě (tedy vyprávění autobiografické) nutně nese stopy biografii jiných lidí a jednak vyprávění o někom jiném (v klasickém slova smyslu vyprávění biografické) zase obsahuje úhel pohledu vyprávějího jedince (čili vlastní autobiografii). „Autobiografické vyprávění obsahuje vždy i celou řadu... biografických fragmentů, týkajících se životů nějakých druhých lidí... vyprávíme-li o životě někoho druhého, pak je toto naše vyprávění podstatným způsobem profilováno... naším vlastním autobiografickým pozadím“ (Konopásek 1994: 6). Z tohoto hlediska se rozlišování mezi biografií a autobiografií jeví jako irelevantní, neboť jsou navzájem nerozlučně propojeny. Zde ovšem nadále budeme používat termín biografie, avšak s tím, že předpokládáme jeho autobiografické aspekty. Nebudeme se tudíž domnívat, že biografie je oproštěna od způsobu myšlení (preferencí, zájmů atd.) vyprávějího subjektu, ba právě naopak. „Autobiografie nebo biografie je vlastně vyprávěná identita“ (Konopásek 1994: 3).

Biografie, ať již ústně podané, či sepsané na papír, se skládají z dílčích narativ. Narativem budeme rozumět informátorem demonstrováný (písemně či ústně) obraz události jeho života, nebo života někoho jiného. Narativum je tedy subjektivní představa informátora o dílčím aspektu minulosti, narativem se však stává až v momentě jejího vyřčení. Uvědomme si dvojitý proces interpretace – nejprve je událost nějakým způsobem uložena v informátorově paměti a poté je kódována do slov a vět. Třetí interpretaci následně provádí badatel, který z narativ sestavuje příběh. Vidíme, že minimálně třikrát došlo k rekódování informace. Výsledný obraz se nutně bude od události v minulosti nějakým způsobem lišit.

Smyslem biografického přístupu není na základě narativ určit, co se stalo v minulosti, nýbrž odhalit konkrétní interpretaci vázanou na konkrétní individuum (nebo skupinu). Při úvahách o minulosti tak musíme „číst“ narativum tak, jak je moderní historik zvyklý číst dokument archivního charakteru – kriticky, ve smyslu zapojení zaznamenaných informací do širšího socio-kulturního kontextu a charakteru (motivací, preferencí) vypovídajícího subjektu.

Žitá historie (life history), respektive orální historie (oral history) se od té klasické (jež je doménou historiků) liší předně tím, že je kladen důraz na poznání onoho vypovídajícího subjektu. Badatel-antropolog musí být obeznán s prostředím, v němž se jeho informátor nachází, a s vlivy, které na něj působí (v současnosti i v minulosti), tedy s okolnostmi, které formují předkládaná narativa. Výhodou je, že antropologův informátor je (na rozdíl například od Kosmase) stále živý a je poměrně snazší získat odpovědi na otázky, které se historik nikdy nedozví (do jisté míry jsme schopni odhalit, co mohlo informátora vést k tomu, že konkrétní událost viděl právě takto). Nevýhodou na druhou stranu je, že preference, motivace a zájmy, se u živého informátora v průběhu času mění. Tentýž člověk může v různých etapách svého života rozumět téže události jinak a podat jinou výpověď (na rozdíl od Kosmovy kroniky, která je stále jedna a tatáž – liší se sice její jednotlivé interpretace, narativum se ovšem nemění).

K termínům samotným. Žitou historií rozumíme jednoduše soubor narativ vyprávěných konkrétním živým jedincem, která se týkají jeho života (žitou historií tedy nebudeme rozumět např. vyprávění současného informátora o Napoleonovi, avšak dobový dokument narativního charakteru za žitou historii považovat můžeme). Life history není nutně vázána na skutečnost, že vyprávějí jedinec je živý či ne. Můžeme pracovat i s vyprávěním již nežijící osoby, toto vyprávění však musí být životopisné, tedy týkající se života vyprávějího subjektu. Life history je „příběh o jedincově životě, nebo o tom co on/ona považuje za signifikantní pro svůj život. Je to osobní narativum, příběh osobní zkušenosti“ (Titon 1980: 276). Termínem life history rozumíme celkový přístup k zaznamenávání života, založený na rozhovorech a konverzacích, zatímco pojem oral history chápeme úžeji a sice ve smyslu osobních vzpomínek na jednotlivé události, jejich příčiny a následky (srov. Denzin 1989: 48). Jinak řečeno, life history je koncept, oral history jeho jednotlivý obsah. Oral history je příběhem jedincova života, avšak takovým příběhem, který je strukturován a formován prostřednictvím badatelových otázek a podnětů (a v tom se liší od klasické autobiografie, kterou jedinec napsal tak, jak jej zrovna napadlo).

3. Metodologie

Dílčím postupem biografického přístupu v antropologii (a tedy – jak jsme si ukázali – life history) jsou tzv. narativní interview. Nejedná se o nic jiného než o rozhovory (nejčastěji polo-strukturované) badatele s informátorem. Cílem badatele je udržovat tyto rozhovory u tématu, jež je předmětem jeho zájmu. Narativní interview sestávají (a) z plynulého vyprávění interviewovaného vypravěče, během něhož ten, kdo vede rozhovor, omezuje své zásahy na minimální projevy nutné k tomu, aby udržely tok vyprávění, (b) z části věnované otázkám,

jimiž se vedoucí rozhovoru snaží rozvinout problémy navozené vyprávěním a zavést řeč na další, vedlejší téma. Byla vypracována standardní technika interview, například pro stimulování k úvodnímu vyprávění a pro kladení otázek. Vedoucí rozhovoru by se neměl tázat na důvody (např. Proč jste to udělal?), ale na detaily (např. Co se stalo pak? nebo Vzpomínáte si...?) (Bertaux-Kohli 1984: 224).

Z narativních interview můžeme skládat osobní historie (personal history), čili příběhy života jedinců (dejme tomu příběh disidenta v období komunismu), či případové historie (case history), tedy vyprávění získaná od vícero informátorů týkající se určité lokality v určitém období (kupříkladu život v židovském ghettu v období mezi dvěma světovými válkami). Při sestavování osobních historií doporučuje většina badatelů v rámci biografického přístupu strávit získáváním dat (tedy narativními interview) cca 30 – 50 hodin (tedy desítky návštěv informátora), aby se dosáhlo kýženého výsledku. U případových historií pak záleží na velikosti zkoumané populace, přičemž platí pravidlo: čím více informátorů, tím lépe. Avšak musíme dbát rámce našich možností. Není možné upřednostnit kvantitu (množství informátorů) nad kvalitou získaných informací.

V zájmu badatele by mělo být opakování týchž interview, ať již způsobem pokládání stejných (či podobných) otázek v průběhu jednotlivých návštěv v případě personal history, či pokládání týchž otázek více informátorům v případě case history. V ideálním případě můžeme docílit procesu nasycení. „[V procesu nasycení] se v ideálním případě jedná o dosažení bodu, od něž každý nový případ pouze potvrzuje validitu [antropologické] interpretace. Proces nasycení vyžaduje nikoliv jen hledání ‚negativních případů‘ [výjimek – pozn. M.S.], ale též notnou dávku [antropologického] myšlení, je tedy klíčem ke generalizaci“ (Bertaux-Kohli 1984: 226). Avšak pozor! Proces nasycení nikterak nekoresponduje s objektivitou zaznamenané události. Tedy to, že jsme se s toutéž výpovědí setkali nesčetněkrát, ještě neznamená, že takto skutečně vypadala minulost. V úvahu musíme brát procesy formování (kolektivní) paměti, jakož i další faktory, které ji mohou ovlivnit. Jako příklad uveďme case history, kterou jsme sestavili při našem vlastním výzkumu ve východobulharské vsi Belinci. Měli jsme dvě skupiny informátorů: jednak současné obyvatelstvo vsi a jednak tzv. reemigranty, někdejší česky hovořící obyvatele vsi, kteří dnes žijí na jižní Moravě. Pro názornost uvedeme případ kostela: zajímalo nás, zdali někdejší česky hovořící obyvatelé vsi Belinci (žijící zde ve 30. a 40. letech 20. století) měli vlastní modlitebnu. U obou skupin (v Bulharsku i na Moravě) jsme dosáhli procesu nasycení – leč vzájemně kontradikčních. Zatímco bulharští informátoři český kostel „pamatují“, na Moravě je jeho existence striktně popírána. Toto je nám zářivým příkladem nutnosti (antropologické) interpretace, k níž je ovšem nutné mít další kvanta znalostí a informací.

Narativní vyprávění bývají strukturována okolo epifanií. Epifanie je relevantní moment v lidském životě, takový moment, který paměť jednotlivce zaznamenala jako signifikantní a prostřednictvím nějž udává vlastnímu životu chronologii. Nevýznamné události bývají jednoduše zapomenuty: z pohledu orální historie jako by se nikdy neudály. Vyprávění o životě jednotlivce tak nesleduje jeho přirozený průběh, nýbrž jednotlivé signifikantní momenty (epifanií může být například svatba, první zkušenost s drogou, smrt oblíbeného pejska, jedenácté září apod.). Narativními (životopisnými) výpověďmi budeme tedy rozumět „výpovědi, které jsou tématicky organizovány okolo jedinečných historií nějakých individuálních životů. Žánrové a jiné rozdíly, které lze mezi jednotlivými přístupy k auto/biografickému materiálu identifikovat, nejsou na obecné rovině podstatné“ (Konopásek 1994: 13).

V některých aspektech se výzkum založený na biografické metodě podobá klasické technice používané v sociokulturní antropologii, zúčastněnému pozorování. Předně je nutná určitá míra participace v terénu. Nejenže badatel musí být obeznámen s reáliemi dané lokality, musí být též „nativními“ přijat, respektován a musí si získat značnou důvěru (což platí i u individuálních informátorů v případě personal history). K badateli, který si důvěru nevydobył, budou informátoři přistupovat s odstupem, což se projeví i na informacích, které od nich získá. Na druhou stranu, u biografického přístupu se nepředpokládá větší míra začlenění do zkoumané skupiny. Výzkumník se nutně nesnaží stát se „jedním z nich“. Role badatel-informátor je totiž v tomto případě (na rozdíl od zúčastněného pozorování) jasně stanovena: badatel se ptá a zaznamenává, výzkumník odpovídá. Badatel si musí udržet jistou míru autority (coby badatele). Žádné „zvládání mimikrů“ není v případě biografického výzkumu vyžadováno, byť by nemuselo být překážkou a v určitých případech by mohlo být i k dobru. Stejně tak reflexivita ze strany výzkumníka není při psaní výsledné studie nikterak nezbytná (při zúčastněném pozorování by naopak měla být podmínkou). Do důsledku totiž není co reflektovat – já jsem se ptal, on(a) odpovídal(a). To, jestli se informátor při rozhovoru vrtěl, či dělal delší pauzy, není z hlediska výsledku podstatné. Co dělal výzkumník v terénu mimo vlastní badatelskou činnost (kterou je provádění narativních interview) je nepochybně zajímavé a určitě vhodné ke zveřejnění, avšak nikoliv v rámci výsledné studie zabývající se životou historií.

Sečteno a podtrženo, antropolog-biograf do určité míry participuje v terénu, do něhož se ovšem plně nezačleňuje a snaží se o udržení identity badatele. Ve výsledné studii se věnuje svým – biografickou metodou získaným – datům a jejich interpretaci.

4. Interpretace biografických dat

Nejdůležitější činností, která dělá z badatele antropologa, je nikoliv pouhý sběr a deskripce dat, ale především jejich interpretace. To, že máme velké kvantum údajů, nás ještě neopravňuje k sestavování příběhu (na jejich základě). S daty, která jsme získali biografickým přístupem, bychom měli zacházet obdobně jako moderní historik se svými materiály. Naše data jsou koneckonců rovněž historiografického charakteru.

Předně musíme dbát toho, že „ani paměti ani historie již nemohou být chápány jako objektivní. V obou případech se setkáváme s výsledky procesu vědomé a nevědomé selekce, interpretace a zkreslení. A v obou případech jsou tyto selekce, interpretace a zkreslení sociálně formovány“ (Burke 1989: 98, zvýraznění přidáno). Právě aspekt sociálního formování (či sociální konstrukce) námi zaznamenaných dat bychom měli mít na mysli především. Žádný jedinec není autonomní izolované individuum, v jeho výpovědích se nutně nějakým způsobem odráží společnost jako celek. Poznání této společnosti – tedy sociokulturního kontextu, v němž se náš informátor nachází – je proto klíčovým pro naši interpretaci.

„Každý vyprávěný příběh je selektivní, nevypráví se všechno, nýbrž jen body, které z děje vyčnívají (...). Plyne z toho, že vždycky lze vyprávět jinak“ (Ricoeur 2000: 37). Nemůžeme se proto divit, že verze téhož příběhu získané od různých informátorů (nakonec i od téhož informátora v různých časových obdobích) se mohou lišit. Na naší práci není nejzajímavější to, co informátor říká, nýbrž odhalování okolností proč to říká.

„Jedinec přestal... vystupovat jako nositel, pramen, zdroj informací a začal být respektován jako jejich tlumočnick“ (Alan 1989: 12). Paměť neslouží jako prostředník historie, ale přinejlepším jako její interpret - interpret, který ale nemá po ruce jiné nástroje pro uchopení historických „skutečností“, než ty, které mu poskytuje jeho přítomnost. Povídat příběh, který má být vyslyšen jako pravdivý, znamená pro vypravěče znát kritéria, dle nichž skupina posluchačů rozlišuje, co je pravda a co je lež (Denzin 1989: 76). Příběh, respektive vyprávění, není nikdy neutrální, vždy je určeno pro někoho. Kritéria jeho posluchačů hrají významnou roli při vytváření a formování (jak individuální tak i kolektivní) paměti. „Jazykové a narativní vzorce, které užíváme k vyjádření našich pamětí, jsou neoddělitelné od sociálních standardů věrohodnosti a autenticity, které ztělesňují. V tomto smyslu neexistuje nic takového jako individuální paměť“ (Kansteiner 2002: 185).

Kolektivní paměť je potom výsledkem interakce mezi třemi typy historických faktorů: (1) intelektuálních a kulturních tradic, které rámuje kompletní škálu našich výkladů minulosti, (2) tvůrců paměti, kteří selektivně vybírají a manipulují těmito tradicemi, a (3) konzumentů paměti, kteří užívají, ignorují a transformují jednotlivé artefakty v souladu s jejich zájmy.

Kolektivní paměť se může držet historicky a sociálně vzdálených událostí, ale vždy privilejuje zájem současnosti. (Kansteiner 2002: 180). Dobrým příkladem tohoto procesu je paměť na Holokaust v americké společnosti. Miliony lidí sdílejí omezený soubor příběhů a obrazů Holokaustu, ačkoliv pouze několik z nich má osobní vazbu ke skutečným událostem. Na druhou stranu, kupříkladu v Japonsku jako by byla „vygumována“ vzpomínka na atomové výbuchy (srov. Kansteiner 2002: 180). Mnoho Američanů si „pamatuje“ holokaust, který ale nikdy osobně nezažili, zatímco mnoho Japonců si „nepamatuje“ Nagasaki a Hirošimu, byť se jich následky výbuchů osobně dotkly. Na jednu stranu má kolektivní paměť moc vytěsnit události, jež hrály důležitou roli v životě členů komunity, na druhou stranu, sociálně a geograficky vzdálené události mohou být přijaty pro účely formování identity skupin, jež se nikterak neúčastnily jejich průběhu (Kansteiner 2002: 180).

5. Kritika biografického přístupu

Kritiky, které jsou vznášeny proti biografickému přístupu, rozdělíme do dvou modelových kategorií, z nichž ani u jedné nepředpokládáme její doslovnou platnost, stejně jako nemožnost kritiky další. Věnovat se budeme kritice, kterou pro naše účely nazveme jednak sociologickou a jednak epistemologickou. Označení těchto proudů myšlení je naše vlastní a nenárokujeme si jeho univerzální užití.

V kritice sociologické se hovoří předně o tom, že biografická metoda je pouhým doplňkem kvantitativního pozorování, způsobem jak doplnit hard-data daty jemnějšího charakteru. Toto tvrzení je zčásti nepochybně oprávněné. Biografická metoda může sociologům posloužit pro doplnění jiným způsobem získaných dat. Avšak s jejím odmítnutím, coby autonomního postupu, na němž můžeme vystavět celou studii, musíme polemizovat. Jak jsme uvedli, zapojení poznatků více disciplín do našeho výzkumu je naprosto nezbytné (multidisciplinarita – jak jsme uvedli – je jedním ze základních požadavků sociokulturní antropologie a tedy, v jejím rámci, i biografického přístupu). Hlavním argumentem proti tomuto druhu kritiky je skutečnost, že existují otázky a témata, ke kterým se jiným způsobem nedostaneme. Například v již zmíněné vsi Belinci nemáme téměř žádné další materiály, o které bychom se mohli opřít. Archivy jsou (co se týče námi požadovaných dokumentů) prázdné, žádné dobové výzkumy provedeny nebyly. Chceme-li se dozvědět o životě ve vsi Belinci v daném období, nemáme jiné možnosti, než provést biografický výzkum. Jsme si stoprocentně jisti tím, že případ Belinců není ojedinělým, ba naopak, obdobných se budou vyskytovat stovky až tisíce.

Kritika epistemologická je poněkud jiného charakteru. Vyčítá se, že v případě biografické antropologie nejde o nic jiného, než o retrospektivní postup vytváření informací

(příběhů). Tato kritika je vedena především z řad badatelů, kteří by se rádi opírali o objektivní data, nikoliv retrospektivní konstrukce. Opět musíme zčásti souhlasit: biografický přístup není o ničem jiném, než o zpětném konstruování obrazu žité reality. Nicméně, obě disciplíny – jak sociokulturní antropologie, tak historie – se již dávno vzdaly nároku na objektivitu svých poznání. Nekonstatujeme pravdu, vytváříme jen možné verze, přičemž se snažíme o to, aby ta námi předložená byla v rámci možností co nejdělejší, nejpreciznější, nejvíce pravděpodobná. Budeme-li mít neustále na paměti, že se pohybujeme v intervalu možného – a nikoliv jistého – nic nám nebrání provádět biografické výzkumy a retrospektivně konstruovat minulost.

6. Závěr

Závěrem vytyčíme několik základních bodů, které ve stručnosti shrnují výše uvedená tvrzení. Níže stručně popíšeme několik prací, které zásadním způsobem formovaly současné uvažování o biografickém přístupu. Zmíněné studie považujeme za stěžejní pro danou problematiku a vřele je doporučujeme všem „začátečnickům“ v oblasti biografické antropologie.

- Biografická metoda je jedním ze způsobů, jímž kulturní antropologie (ale i další sociálněvědní disciplíny) může studovat minulost.
- **Biografická metoda** je způsob, jak zachytit **historii v perspektivě aktéra**. Postupujeme zpravidla tak, že necháme informátora hovořit a občasnými dotazy usměřňujeme rozhovor tak, aby zůstal u tématu.
- Biografická metoda rovněž vyžaduje **participaci v terénu**.
- Data získaná biografickou metodou **neslouží jako prostředník pravdy**, ale jako jedna z jejích možných variant.

Bertaux Daniel - Kohli, Martin: The Life Story Approach

Shrnující přehledový text o biografické metodě. Seznamuje se způsobem získávání dat narativního charakteru, jakož i ozřejmuje nutnost zasazení informátorů do jejich sociálních kontextů. Dále představuje hlavní trendy biografického výzkumu ve vybraných zemích Evropy a Ameriky, uvádí též nejdůležitější díla. V závěru jsou nastíněny vazby biografické antropologie k ostatním humanitně-vědním disciplínám.

Denzin, Norman: Interpretative Biography

Dnes již klasická teoretická studie vedená v duchu interpretativního obratu v antropologii (spojeného především s Cliffordem Geertzem). Zabývá se vývojem myšlení a

uvažování o biografické metodě, podrobně vysvětluje jednotlivé důležité termíny. Hlavní myšlenkou je odmítnutí objektivistického přístupu k biografickým, čili chápání narativ jako dokumentů dokládajících platnost konkrétní historické interpretace.

Kansteiner, Wulf: *Finding Meaning in Memory*

Kritika výzkumných postupů chápajících paměť jako nositele historické informace. Důraz je kladen na kolektivní formování paměti jednotlivce (která je do důsledku odmítnuta jako irelevantní), stejně jako na procesy, pomocí nichž jsou (nevědomě) selektovány signifikantní události, okolo kterých je paměť vybudována. Vyzdvihuje nutnost užití metod mediálních studií, studií komunikace, historiografie a poststrukturálních přístupů při studiu lidské paměti.

Konopásek, Zdeněk: *Auto/biografie a sociologie*. Druhá verze.

Jediný text v českém jazyce v našem výběru. Experimentální formou psaná studie (rozhovor autora se dvěma plyšovými zvířátky jeho syna a dalšími – fiktivními i reálnými – postavami), poskytující přehled o diskutované (sub)disciplíně. Forma dialogu s plyšáky dává prostor pro percepci četného množství kritik, s nimiž autor úspěšně polemizuje.

Shaw, Clifford: *The Jack Roller*.

Klasická studie z „předkolumbovského“ období biografického výzkumu. Vyprávěný příběh chicagského delikventa, jedno z prvních užití narativních interview. Po stránce metodologické a faktografické stále nesmírně přínosná studie, z epistemologického hlediska však již překonaná (víra v objektivní zachycení individuální historie).

Thomas, William, I., Znaniecki, Florian: *The Polish Peasant in Europe and America*.

Staříčká průkopnická studie zakladatelů biografického přístupu v humanitních vědách, věnující se utváření etnické identity polských imigrantů v USA (sedlák v urbanizovaném prostředí, který ztrácí původní příbuzenské vazby, jež musí nahradit novými pouty – nachází ty etnické). Nezakládá však na rozhovorech, nýbrž předně na analýze osobních dokumentů (dopisů, deníků apod.).

7. Literatura

Alan, Josef. 1989. Předmluva aneb Zkoumání času lidského života, in. Alan, J., (ed.) *Metodologie výzkumu životních drah*. Praha. Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce.

- Bertaux Daniel - Kohli, Martin. 1984. The Life Story Approach: A Continental View. *Annual Review of Sociology*, Vol. 10. (1984), pp. 215-237.
- Burke, Peter. 1989. History as Social Memory, in Butler, T. (ed.) *History, Culture and the Mind*. New York. Basil Blackwell.
- Clifford, James. 1986. Introduction. Partial Truths, in Clifford., J., Marcus, G. E. (eds.): *Writing Culture*. Berkley-Los Angeles. University of California Press.
- Denzin, Norman. 1989. *Interpretative Biography*. Newbury Park-London-New Delhi. Sage Publications.
- Jenkins, Keith. 2006. Re-thinking History. London and New York. Routledge.
- Kansteiner, Wulf. 2002. Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory Studies. *History and Theory*. Vol. 41, No. 2 (May 2002).
- Konopásek, Zdeněk. 1994. *Auto/biografie a sociologie. Druhá verze*. Praha. Institut sociologických studií FSV UK.
- Poitevin, Guy. 1989 Příspěvek k metodologii a gnozeologii biografického výzkumu, in. Alan, J., (ed.) *Metodologie výzkumu životních drah*. Praha. Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce.
- Ricoeur, Paul. 2000. *Křehká identita*. Třebenice: Mlým.
- Shaw, Clifford. 1980. *The Jack Roller. A Delinquent Boy's Own Story*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Titon, Jeff Todd. 1980. The Life Story. *The Journal of American Folklore*, Vol. 93, No. 369. (Jul. - Sep., 1980), pp. 276-292.
- Thomas, W. I., Znaniecki, F. 1958. *The Polish Peasant in Europe and America*. New York: Dover.